

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/43>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

LEGAL REGULATION OF THE USE AND PROTECTION OF THE FOREST FUND OF UKRAINE

Власенко А.С., магістр лісового господарства

Стаття присвячена вивченню правового регулювання використання та охорони лісового фонду в Україні. Лісове господарство забезпечує облік, відтворення, захист та охорону лісів та потребує належного правового регулювання. Використання та охорона лісового фонду України є актуальним питанням сьогодення, зокрема, у зв'язку з військовою агресією РФ на території України, оскільки лісовий фонд зазнає руйнувань та потребує відновлення.

Ліси перебувають під охороною держави, оскільки є національним багатством держави та виконують ряд функцій природоохоронного значення. Лісовий фонд України є об'єктом лісових відносин, які спрямовані на врегулювання відносин права власності лісами, а також орієнтовані на забезпечення охорони, відновлення та ефективне використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, рекреаційних, соціальних та інших інтересів суспільства.

Закони та підзаконні нормативно-правові акти складають систему правового регулювання лісового фонду України. До таких нормативно-правових актів належать: Конституція України, Лісовий кодекс України, Земельний кодекс України та інші.

Крім нормативно-правових актів, що регулюють предмет дослідження важливе місце займає правова доктрина, а саме наукові розробки та пропозиції науковців, що досліджують проблематику пов'язану з реалізацією правових норм щодо використання та охорони лісового фонду.

Актуальним для сфери використання та охорони лісового фонду є майбутнє членство у Європейському Союзі, оскільки законодавство нашої держави продовжує адаптацію до законодавства ЄС, в тому числі і з природоохоронних питань.

Охорона лісового фонду України – це актуальне питання сучасності, адже ті збитки яких завдає війна навколишньому природному середовищу мають невідворотну дію. В контексті охорони лісового фонду важливим є питання як контролю, так і нагляду за дотриманням екологічного законодавства.

Ключові слова: лісові відносини, лісові ресурси, лісовий фонд, охорона лісового фонду, правове регулювання.

The article is devoted to the study of the legal regulation of the use and protection of the forest fund in Ukraine. Forestry provides accounting, reproduction, protection and protection of forests and requires proper legal regulation. The use and protection of the forest fund of Ukraine is an urgent issue today, in particular, in connection with the military aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine, since the forest fund is undergoing destruction and needs restoration.

Forests are under the protection of the state, as they are the national wealth of the state and perform a number of functions of nature conservation importance. The Forest Fund of Ukraine is an object of forest relations, which are aimed at the regulation of forest ownership relations, as well as aimed at ensuring the protection, restoration and effective use of forest resources, taking into account ecological, recreational, social and other interests of society.

Laws and bylaws make up the system of legal regulation of the forest fund of Ukraine. These normative legal acts include: the Constitution of Ukraine, the Forest Code of Ukraine, the Land Code of Ukraine and others.

In addition to legal acts regulating the subject of research, an important place is occupied by legal doctrine, namely, scientific developments and proposals of scientists investigating issues related to the implementation of legal norms regarding the use and protection of forest resources.

Future membership in the European Union is relevant for the field of use and protection of the forest fund, as the legislation of our country continues to adapt to the EU legislation, including on environmental issues.

The protection of the forest fund of Ukraine is an urgent issue of our time, because the damage caused by the war to the surrounding natural environment has an irreversible effect. In the context of forest fund protection, the issue of both control and supervision of compliance with environmental legislation is important.

Key words: forest relations, forest resources, forest fund, forest fund protection, legal regulation.

Постановка проблеми. Лісове господарство є предметом вивчення у юридичній науці, оскільки забезпечує облік, відтворення, захист та охорону лісів, що потребує належного правового регулювання. Крім зазначених видів діяльності, є необхідність у використанні лісових ресурсів з метою задоволення потреб, що також має бути врегульовано на рівні держави. Предметом нашого дослідження є правове регулювання використання та охорони лісового фонду України.

У процесі використання та охорони лісового фонду України виникає ряд проблемних аспектів. Серед них питання, які потребують вирішення за допомогою адміністративного, екологічного, земельного законодавства, тощо. Крім того, використання та охорона лісового фонду України є актуальною тематикою, зокрема, у зв'язку з військовою агресією РФ на території України, оскільки лісовий фонд зазнає руйнувань та потребує відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сфера лісових відносин вивчається юридичною наукою, зокрема конституційним, екологічним, земельним, цивільним правом. Проте важливу роль відіграють такі галузі науки як адміністративне та кримінальне право, адже правопорушення, які відбуваються у вказаній сфері потребують застосування юридичної відповідальності до правопорушників. Крім того, управління лісовим фондом є сферою інтересів адміністративного права. Серед вчених, що вивчають досліджувану сферу визначимо таких: Завєрюха М.М., Юшкевич Х.В., Стагівка О.О., Сторова Т.П. та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження правового регулювання використання та охорони лісового фонду України, а також дослідження наукових праць вітчизняних учених щодо використання та охорони лісів України.

Результати дослідження. Конституція України визначає, що об'єктами права власності Українського народу є земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони [1]. Під охороною держави перебувають і ліси, оскільки є національним багатством держави та виконують ряд функцій природоохоронного значення.

Лісовий фонд України є об'єктом лісових відносин, які спрямовані на врегулювання відносин права власності лісами, а також орієнтовані на забезпечення охорони, відновлення та ефективне використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, рекреаційних, соціальних та інших інтересів суспільства.

Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави [2].

Правове регулювання сфери лісових відносин здійснюють Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Лісовий кодекс України. Специфічною рисою регулювання лісових відносин в Україні є наявність системи підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють окремі питання пов'язані з використанням та охороною лісового фонду. Наприклад, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил відтворення лісів» (2007 р. зі змінами), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» (2007 р. зі змінами), тощо. Крім того, лісові відносини можуть виникати при використанні землі, рослинного та тваринного світу, надр, вод. У такому разі, лісові відносини можуть регулюватися відповідними законодавчими актами (Земельним кодексом України, Кодексом України про надра, Водним кодексом України, тощо).

Варто згадати також і розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. «Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року», оскільки вона визначає проблеми, які потребують розв'язання в управлінні лісами, аналіз поточного стану справ лісового господарства, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем, стратегічні цілі та показники їх досягнення, завдання, спрямовані на досягнення визначених стратегічних цілей, етапи їх виконання, очікувані результати на кожному етапі з відображенням запланованого темпу досягнення цільових показників та орієнтовного обсягу необхідних фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів, очікувані результати реалізації та порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації цієї Стратегії та звітування. Метою розроблення Стратегії є забезпечення ефективного управління лісами на основі забезпечення сталого ведення лісового господарства, збереження біорізноманіття в лісах, адаптованого до кліматичних змін лісового господарства, популяризація професії лісівника у суспільстві, забезпечення фінансової стабільності лісової галузі та створення сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної та суміжних галузей економіки [3].

Крім нормативно-правових актів, що регулюють предмет дослідження важливе місце займає правова доктрина, а саме наукові розробки та пропозиції науковців, що дослі-

джують проблематику пов'язану з реалізацією правових норм щодо використання та охорони лісового фонду.

Правові норми, що стосуються охорони лісів, фіксують межі активної поведінки людей щодо забезпечення цілей охорони лісів, встановлюють права і обов'язки суб'єктів лісоохоронних правовідносин, вносять узгодженість, організованість і порядок у систему охорони лісів і використання лісових ресурсів. Правова охорона лісів здійснюється при застосуванні всіх правових норм, що пов'язані з охороною і використанням лісових ресурсів [4, с. 165].

Лісова політика нашої держави знаходиться у постійному розвитку, адаптується до нових ринкових умов, коригується з урахуванням екологічного стану в країні і починає орієнтуватися на принципи міжнародної лісової політики, що фіксуються у міжнародних нормативних документах [5, с. 346].

Актуальним в даному контексті є майбутнє членство у Європейському Союзі, оскільки законодавство нашої держави продовжує адаптацію до законодавства ЄС.

На думку М.М. Заверюхи, використання земель лісогосподарського призначення – це гарантована законом можливість використання земель, укріплених лісовою рослинністю в порядку загальною й спеціального використання лісових ресурсів людиною з метою задоволення своїх життєво необхідних потреб та використання земель, неукріплених лісовою рослинністю, нелісових земель, зайнятих сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку й використовуються для потреб лісового господарства [6, с. 273].

Охорона лісового фонду України – це актуальне питання сучасності, адже ті збитки яких завдає війна навколишньому природному середовищу мають невідворотну дію. В контексті охорони лісового фонду важливим є питання як контролю, так і нагляду за дотриманням екологічного законодавства.

Реалізації завдання охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки сприяє проведення ефективного та дієвого контролю в галузі охорони навколишнього середовища – державного екологічного контролю [7, с. 61].

Вчена Х.В. Юшкевич зазначає, що охорона та захист лісів здійснюється різними органами в межах їх компетенції, які взаємодіють один з одним, маючи за кінцеву мету через постійний розвиток лісової галузі забезпечити сприятливе та безпечне для населення країни навколишнє природне середовище. Наразі існує чимало проблемних аспектів, щодо яких необхідною є злагоджена співпраця всіх органів та підприємств, які стосуються лісової галузі, охорони та захисту лісового фонду [8, с. 113].

Висновки. Належне використання та охорона лісового фонду України є одним із пріоритетних завдань держави, адже лісові ресурси не швидко відновлюються, тому потребують захисту та дбайливого ставлення з боку суспільства. Наявна правова база в цілому забезпечує регулювання лісових відносин, проте, сьогодні перед нами поставлені нові виклики, які спричинила війна. Саме тому вбачаємо необхідність розробки норм права для удосконалення процедури відновлення пошкоджених лісів, а також притягнення до відповідальності країни-агресора та відшкодування завданих навколишньому природному середовищу збитків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 26.05.2023 р.).
3. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.05.2023 р.).

4. Заверюха М.М. Правова охорона лісів в умовах воєнного часу. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Вип. 3. 2022. С. 164–167.
5. Лісова політика: теорія і практика у контексті економічних, екологічних та соціальних проблем лісокористування : монографія / І.М. Синякевич [та ін.]. Національний лісотехнічний ун-т України. Л. : Піраміда, 2008. 611 с.
6. Заверюха М.М. Щодо визначення поняття «використання земель лісгосподарського призначення». *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 72. 2014. С. 268–274.
7. Лукомська А.Є., Ярошенко А.С. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері в контексті євроінтеграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 61–64.
8. Юшкевич Х.В. Актуальні проблеми в галузі охорони та захисту лісового фонду (адміністративно-правовий аспект). *Приватне та публічне право*. 2018. № 2. С. 113–118.